

11.

Nietzsche'nin tarihi kavrama biçimini belirleyen, çalışmalarında hiçbir zaman açık bir tanımını bulamadığımız, ancak onun çalışmalarından özellikle de *Ahlakın*

Soykütüğü adlı kitabından ana öğelerini çıkarabileceğimiz bir tür eleştiri, soruşturma

tarzı olarak ele alınan "soykütüğü" kavramı ne anlama ya da anlamlara gelir? *Ahlakın Soykütüğü* kitabının Önsözünde, "ahlakın kökeni konusunda hipotezler ileri sürme gibi" bir niyeti bulunmadığını söyleyerek, asıl sorununun ahlakın değerine

ilişkin olduğunu belirtir (Nietzsche, 1998: Önsöz, 5). İnsanların şimdiye kadar inanmaya mecbur bırakıldıkları iyi ve kötü hakkındaki her şeyi -yani değerlerisınamaya, yıkmaya çağırır: "...yerine getirilmesi gereken görev, engin, uzak ve çok iyi gizlenmiş ahlak diyarını, çok yeni sorularla ve adeta yeni gözlerle kat etmektir...bu,

neredeyse, bu diyarın ilk kez keşfedilmesi anlamına gelmez mi?"(Nietzsche, 1998:

Önsöz, 7).

Değerlerin bu biçimde yeniden değerlendirilmesi, "değerlerin ortaya çıktığı, türediği, değiştiği durum ve koşullara ilişkin bilgi gerektirir"; "tarih bilgisi"ne, "tarih

duygusu"na dayanır;, "geçmiş kurtarmak" ve "böyleydi"yi "ben böyle istedim"e

çevirmektir-"kurtuluş benim için bu demek ilk defa"; tarih boyunca insan başarılarının

günümüz için anlamını kavrayarak geleceği hazırlamak demektir. Yeniden değerlendirilmesi gereken değerler, insanları eşitleştirici merhamet, eşitlik gibi değerlerdir. Değerleri değerlendirmenin tek yolu da, değerlerin gerçek

değerlerini keşfetmek amacıyla ahlakın yeniden değerlendirilmesinden geçer. Nietzsche ahlakın soykütüğünün çıkarılması konusunda bir ahlak "tarihi" yapılmaması gerektiğini vurgularken, dile getirdiği temel noktalardan birisi de, "köken"

ve "erek" in birbirine karıştırılmaması gereğidir. Nietzsche pek çok ahlak soykütükçü-

sünün birşeyin belirli bir amaca yönelik gelişimini onun kökeniyle

karıştırdıklarını ve bu nedenle de yanıldıklarını ileri sürer. Bu tür ahlak soykütükçüleri, Nietzsche'ye göre, tarih anlayışından yoksunlardır. Onlar bir soykütük değil, birşeyin ortaya çıkışının tarihini yazmaktadırlar (Nietzsche, 1998: I). Soykütüğü, felsefe tarihinde görmeye alışık olmadığımız bir araştırma biçimidir. "Soykütüğü" kavramının özelliği, kaynak araştırmalarının farz ettiği hiçbir şeyin kaynaktan bulunamayacağını vurgulamasıdır. Bu tür araştırmalar, kaynakları, kültür veya tarihten bulabileceklerini iddia ederken, Nietzsche felsefe tarihinde ele alınmış her şeyin taşıyıcısı olarak görülmüş öz, özne, ruh, kendinde şey v.b. kavramları tümüyle reddetmiştir. Nietzsche tarafından yorumlanan herhangi bir şey, kişi, olay, tarihsel, kültürel, pratik ve amaca yönelik bir yorumdan başka bir şey değildir (Mahon 1992: 82). Soykütüğü, eleştirel bir uygulamadır, çünkü bütün değerlerin aslında tarihsel değişim ve gelişmenin ürünü olduğunu gösterir. Her kavram, tutku, duygu bir tarihe sahiptir (Foucault, 1984: 76-100). Soykütüğünün bir eleştirisi olduğunu Nietzsche *The Will to Power* kitabında D. Hume'un nedensellik ilkesini ele alarak göstermeye devam eder. Hume'un nedensellik ilkesi eleştirisini genel olarak kabul eder, ancak nedenlere ihtiyaç duymamız konusundaki psikolojik yorumlamada Hume'un ötesine geçer. Hume'a göre ardarda gelen iki olayı gözlediğimizde, bunlardan ilkinin "neden" deriz. Bu adlandırma deneyimimizi durağanlaştırmaya yarayan bir tür bellek aracıdır. Nedensellik ilkesini, deneyimize aktarırız; bu, Nietzsche'ye göre, "kötü bir alışkanlığımızdır". Bu kötü alışkanlığımızın kaynağında iki psikolojik eğilim görür: bunlardan ilki, olaylarla

ilgili deneyleri kendi yorumlarımız haline getirmemizdir, neden kavramı da bunun için bize bağılı olarak ortaya çıkar. İkinci psikolojik eğilim, nedensellik kavramının kaynağında bizim alışkanlık yaratan deneyimlere yatkın oluşumuzdur. Bizi şaşırtacak, rahatsız edecek durumlardansa, daha alışık olduğumuz, tanıdığımız durumlarla karşılaşmak isteriz. Tüm bilgimiz, gücü isteme işlevidir. Ancak Nietzsche, bir ahlak tarihi yapmaz, “geleceğin yaratılmasının geçmişin kabul edilmesi anlamına geldiğini vurgulamak için, ahlakın bir soykütüğünü çıkarır”.

Geçmiş önemini şimdiden, yeni bir gelecek yaratma isteğinden alır. *İyinin ve Kötünün Ötesinde* adlı kitabında, geçerli olan değerleri, Platonculuk ve Hıristiyanlıktan kaynaklanan Batı geleneğinin nosyonları olarak kabul etmiştir. Bunlardaki hakim bakış saygıyı arzular: örneğin, kötünün karşıtı olarak iyiye, egoizmin karşıtı olarak alturizme, yanıştan ziyade hakikate. Bu kitapta soykütüksel yaklaşım, dogmatizme uygulanan bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır. Nietzsche, “dünyada her nerede bir değerle karşılaşıyorsak, orada aslında onun doğası gereği kendinde bir değer yoktur, çünkü doğa her zaman değerden yoksundur, ancak ona herhangi bir zamanda bir değer yüklenmiştir ve bu bizim verdiğimiz bir değerdir” der (Nietzsche 1974: 301). Örneğin hakikat, bir isteme ve değerlendirme edimi söz konusu olduğu sürece saygıyı arzulayan bir değerdir. Bu nedenle, soykütüğünün temel varsayımı, isteme etkinliğinin, değerlerin kaynağında bulunduğudır. Nietzsche’ye göre Platon’un ideaları ne biçimler dünyasının ne de şeyler dünyasının malıdır; bunlar istemenin ifadeleri olarak bu dünyada görünürler. Bu temel varsayıma dayanarak soykütüğünün, ideaların kaynağını ve isteme ediminde ortaya çıkmalarını araştıran bir metod olduğunu söyleyebiliriz (Mahon 1992: 83)